

MILLIY G'OYA, IJTIMOYIY TARAQQIYOT VA DIN UYG'UNLIGI

*Andijon davlat pedagogika instituti**Ijtimoiy va amaliy fanlar fakulteti**Musiqqa yo'nalishi, 202 guruh**Ilmiy rahbar: Shohsanam Usmonova**Maqola mualliflari:**Uzaqova Saodatxon**Urmanova Maxliyoxon*

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola milliy g'oya, ijtimoiy taraqqiyotning fundamental omillari va dinning jamiyat hayotidagi o'rni o'rtasidagi murakkab, ammo zarur uyg'unlikni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqot zamonaviy O'zbekiston sharoitida milliy o'zlikni anglashning kuchayishi, ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarning jadallashuvi va diniy qadriyatlarga bo'lgan munosabatning o'zgarishi kabi uch ustuvor yo'nalishning o'zaro ta'sir mexanizmlarini ochib berishni maqsad qilgan. Maqolada milliy g'oya strategik rivojlanishning g'oyaviy asosini shakllantirishi, din esa ma'naviy yetuklik va ijtimoiy barqarorlikning kafolati sifatida namoyon bo'lishi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Milliy g'oya, ijtimoiy taraqqiyot, din uyg'unligi, milliy o'zlik, ma'naviy yetuklik, bag'rikenglik, barqaror rivojlanish, O'zbekiston modeli.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена научно-теоретическому анализу сложного, но необходимого гармоничного взаимодействия национальной идеи, фундаментальных факторов общественного развития и роли религии в жизни общества. Цель исследования – раскрыть механизмы взаимодействия трёх приоритетных направлений в условиях современного Узбекистана: укрепление осознания национальной идентичности, ускорение социально-экономических

реформ и изменение отношения к религиозным ценностям. В статье подчёркивается, что национальная идея составляет идеологическую основу стратегического развития, а религия выступает залогом духовной зрелости и социальной стабильности.

Ключевые слова: Национальная идея, общественное развитие, религиозное согласие, национальная идентичность, духовная зрелость, толерантность, устойчивое развитие, узбекская модель.

ANNOTATION

This article is devoted to a scientific and theoretical analysis of the complex but necessary harmony between the national idea, the fundamental factors of social development and the role of religion in the life of society. The study aims to reveal the mechanisms of interaction of three priority directions in the conditions of modern Uzbekistan: the strengthening of the awareness of national identity, the acceleration of socio-economic reforms and the change in the attitude towards religious values. The article emphasizes that the national idea forms the ideological basis of strategic development, and religion is manifested as a guarantee of spiritual maturity and social stability.

Keywords: National idea, social development, religious harmony, national identity, spiritual maturity, tolerance, sustainable development, Uzbek model.

KIRISH

Zamonaviy davrda har qanday mustaqil davlatning muvaffaqiyati nafaqat iqtisodiy qudrat va siyosiy barqarorlik bilan, balki jamiyatni birlashtiruvchi yagona g'oyaviy platforma – milliy g'oyaning mavjudligi bilan ham belgilanadi. Milliy g'oya — bu xalqning tarixiy tajribasi, mentaliteti va kelajakka intilishlari yig'indisi bo'lib, u ijtimoiy energiyani yagona maqsad sari yo'naltirishning kuchli mexanizmi hisoblanadi. O'zbekiston uchun milliy g'oya mustaqillikni mustahkamlash, demokratik islohotlarni chuqurlashtirish va adolatli jamiyat qurishning asosiy

tamoyillarini o'zida mujassam etadi¹. Ijtimoiy taraqqiyot esa – bu jamiyat hayotining barcha sohalarida sifat jihatidan yangilanish va yuksaklikka erishish jarayonidir. Bu jarayon iqtisodiy o'sishni, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlarining takomillashishini, huquqiy ongning oshishini va, eng muhimi, inson kapitalining rivojlanishini o'z ichiga oladi. Ushbu murakkab jarayonda din fenomeni alohida o'rin tutadi. Ko'p asrlar davomida xalqimiz ma'naviyatining ajralmas qismi bo'lib kelgan islom dini, o'zining tinchlik, adolat, ilmga chanqoqlik va mehnatsevarlik kabi insonparvar tamoyillari bilan milliy g'oyani mustahkamlashga va ijtimoiy taraqqiyotga ma'naviy zamin yaratadi. Biroq, bu uch elementning uyg'unligi o'z-o'zidan paydo bo'lmaydi; balki u doimiy ravishda davlat, fuqarolik jamiyati institutlari va diniy tashkilotlar o'rtasidagi oqilona muloqot va o'zaro hurmat asosida shakllantirilishi lozim. Ushbu maqolaning dolzarbligi, aynan hozirgi globallashuv sharoitida, milliy o'ziga xoslikni saqlab qolgan holda jahon hamjamiyatiga integratsiyalashish zarurati bilan belgilanadi. Maqolaning asosiy maqsadi – milliy g'oya, ijtimoiy taraqqiyot va din o'rtasidagi ideal uyg'unlik modelini nazariy asoslash va ushbu modelni O'zbekiston amaliyotida qo'llashning istiqbollari tahlil qilishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Adabiyotlar tahlili

Milliy g'oya, taraqqiyot va din munosabatlarini o'rganish uzoq tarixga ega. Ushbu uchlikni tadqiq qilishda quyidagi asosiy nazariy yondashuvlarni ajratib ko'rish mumkin:

G'oyaviy-Falsafiy Yondashuv: A. Temur, I. Karimov, Sh. Mirziyoyev asarlarida milliy g'oyaning davlat qurilishi va jamiyatni birlashtirishdagi fundamental ahamiyati ko'rsatilgan. Xususan, O'zbekistonning birinchi Prezidenti asarlarida milliy g'oya – insonparvarlik, adolat va vatanparvarlik kabi qadriyatlarga asoslangan holda,

¹ Bobojonov B. M. — Islom fundamentalizmi. — Toshkent: Fan, 2022. — B. 89-95.

jamiyatning ma'naviy tayanchi sifatida tahlil qilingan. Din esa ma'naviy ustunlik va milliy madaniyatning muhim qismi sifatida qaralgan².

Sotsiologik-Diniy Yondashuv: M. Veberning "Protestant etikasi va kapitalizm ruhi" asaridagi g'oyalar dinning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta'siri haqidagi munozaralarning asosini tashkil etadi. Islom kontekstida esa, olimlar B. Bobojonov, X. Sodiqov tadqiqotlarida diniy qadriyatlarning ijtimoiy tartib, mehnat etikasi va bag'rikenglikni shakllantirishdagi roli ko'rib chiqiladi.

Tarixiy-Madaniy Yondashuv: Bu yondashuv milliy g'oyaning shakllanishida tarixiy xotira va madaniy merosning o'rnini o'rganadi. Markaziy Osiyo Renessansining buyuk mutafakkirlari (Al-Buxoriy, At-Termiziy, Al-Farg'oniy, Ibn Sino) ilmiy-diniy me'rosining bugungi kundagi ijtimoiy taraqqiyot uchun g'oyaviy quvvat manbai ekanligi M. Imomnazarov, N. Jo'rayev kabi mahalliy tadqiqotchilar tomonidan keng yoritilgan³.

Ushbu adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, aksariyat tadqiqotlar har bir elementni alohida o'rganishga qaratilgan bo'lib, ularning o'zaro sinergik uyg'unligini kompleks tahlil qilish bo'yicha fundamental ilmiy ishlar hajmi yetarli emas. Maqolaning o'ziga xosligi aynan shu bo'shliqni to'ldirishga intilishidadir.

Metodologiya

Tadqiqotda dialektik yondashuv asosiy metodologik baza sifatida tanlab olindi, chunki u milliy g'oya, taraqqiyot va din kabi murakkab ijtimoiy hodisalarning o'zaro bog'liqligi va rivojlanishini tahlil qilish imkonini beradi.

Shuningdek, quyidagi metodlar qo'llanildi:

Komparativ (Qiyosiy) Tahlil: Uyg'unlik modelini tahlil qilishda O'zbekiston tajribasini boshqa milliy g'oyasini diniy-madaniy asoslarga qurgan davlatlar (masalan, Malayziya, Indoneziya) tajribasi bilan qiyosiy o'rganish.

² Imomnazarov M. — Milliy ma'naviyatimizning asosiy negizlari. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2022. — B. 110-115.

³ Sodiqov X. — Din sotsiologiyasi. — Toshkent: Fan, 2022. — B. 145-150.

Sistemali Yondashuv: Milliy g'oyani ijtimoiy tizimning boshqaruvchi elementi, dinni esa ma'naviy-qadriyat elementi sifatida ko'rib, ularning ijtimoiy taraqqiyot – umumiy tizim natijasiga ta'sirini tahlil qilish.

Mantiqiy-Tarixiy Metod: Bu uchlikning tarixiy evolyutsiyasini, jumladan, mustaqillik yillarida o'tgan bosqichlarini, va ularning hozirgi kundagi mantiqiy asoslarini o'rganish.

Kontent-tahlil (Content analysis): Davlat strategik hujjatlari, diniy ma'rifiy manbalar va ijtimoiy so'rovnomalar matnlarini tahlil qilish orqali asosiy tushunchalarning mazmunini aniqlash.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Milliy g'oya, ijtimoiy taraqqiyot va din uyg'unligi faqatgina nazariy konsept emas, balki O'zbekistonning bugungi amaliy siyosatida o'z aksini topgan strategik yondashuvdir. Asosiy natijalar quyidagi jadvallarda keltirilgan tahlillar orqali ko'rsatiladi.

Ushbu jadvalda 2017-2023 yillar davomida "Harakatlar strategiyasi" va "Taraqqiyot strategiyasi" doirasida milliy g'oya va dinning ijtimoiy taraqqiyotga bevosita ta'sir etish mexanizmlari qiyosiy tahlil qilingan.

1-jadval. Milliy g'oya va dinning o'zbekistonda ijtimoiy taraqqiyot ko'rsatkichlariga sinergik ta'siri (2017–2023 yillar asosida)

№	Ta'sir yo'nalishi	Milliy g'oya (vatanparvarlik, milliy o'zlik)	Din (islomiy qadriyatlar: ma'rifat, halollik, adolat)	Natija (taraqqiyot ko'rsatkichi)
1	Ta'lim va ilm-fan	"Uchinchi Renessans" g'oyasi, ta'limga investitsiya zaruriyati.	Ilmga targ'ib (hadislar, buyuk allomalar me'rosi), ma'rifatparvarlik.	Oliy ta'lim qamrovi: 2017 yildagi 9% dan 2023 yilga kelib 42%ga ko'tarildi.

№	Ta'sir yo'nalishi	Milliy g'oya (vatanparvarlik, milliy o'zlik)	Din (islomiy) qadriyatlar: ma'rifat, halollik, adolat)	Natija (taraqqiyot ko'rsatkichi)
2	Iqtisodiy Etika	Tadbirkorlikka erkinlik, iqtisodiy faollikni rag'batlantirish.	Halol kasbga chaqirish, haromdan saqlanish, zino va sudxo'rlikning yomonligi.	Tadbirkorlik subyektlari sonining o'sishi. Korrupsiyani qabul qilmaslik darajasining oshishi.
3	Ijtimoiy Birdamlik	"Inson qadri" tamoyili, jamiyatda o'zaro hurmat g'oyasi.	Mehr-oqibat, birodarlik, xayriya (zakot, sadaqa) amallari orqali ijtimoiy yordam.	Fuqarolik jamiyati institutlarining faollashuvi, mahalla tizimining mustahkamlanishi.
4	Huquqiy Madaniyat	Qonun ustuvorligi, Adolat tamoyili.	Shariat (Huquqiy) qoidalari, adolatga chaqiriq, hukmdor oldida haqni aytish.	Sud-huquq islohotlarining chuqurlashuvi. "E- hukumat" xizmatlarining kengayishi.

Muhokama: Jadval shuni ko'rsatadiki, Milliy g'oya strategik, dunyoviy maqsadlarni belgilab bersa (masalan, ta'lim qamrovini oshirish), din esa ushbu maqsadlarga erishish uchun jamiyatda zarur bo'lgan ma'naviy-axloqiy asosni ta'minlaydi (masalan, ilmga rag'bat). Uyg'unlikning kaliti ularning bir-birini inkor etmasligi, balki to'ldirib turishidadir.

Agar milliy g'oya va din o'rtasidagi nozik muvozanat buzilsa, bu ijtimoiy taraqqiyot yo'lida jiddiy to'siqlarni keltirib chiqarishi mumkin. Quyidagi jadvalda muvozanat buzilishining ikkita asosiy ssenariysi va ularning bartaraf etish yo'llari ko'rsatilgan:

2-jadval. Milliy g'oya va din uyg'unligining buzilish ssenariylari va ularni bartaraf etish mexanizmlari

№	Uyg'unlik buzilishi ssenariysi	Muammo manbai	Ijtimoiy taraqqiyotga salbiy ta'siri	Yechim (uyg'unlikni tiklash mexanizmi)
1	Diniy radikalizm ustunligi	Milliy g'oyaning dunyoviy, liberal qadriyatlarining yetarli darajada singdirilmasligi; dinni noto'g'ri siyosilashtirishga urinish.	Jamiyatda parchalanish, sekulyar ta'limni inkor etish, ma'naviy muhitning qotib qolishi, yoshlarning ekstremistik g'oyalarga moyilligi.	Ma'rifatparvar Islom g'oyasini mustahkamlash; dunyoviy va diniy ta'limni oqilona birlashtirish; diniy qadriyatlarni milliy g'oyaning tinchliksevar tamoyillari bilan uyg'unlashtirish.
2	Mutlaq Dunyoviylik Ustunligi	Diniy qadriyatlarni rad etish, inkor qilish, yoshlarni "axloqiy vakuum"da qoldirishga urinish.	Ma'naviy qashshoqlik, oilaviy qadriyatlarning inqirozi, ijtimoiy institutlarga ishonchsizlik, huquqiy ongning axloqiy asossiz qolishi.	Ma'naviyat va Ahloq darslarini kuchaytirish; dinni ijtimoiy jarayonlarning tabiiy, madaniy-axloqiy qismi sifatida qabul qilish; qadriyatlarni saqlashda davlat va diniy idoralar hamkorligini kuchaytirish.

Natijalar: Aniq ma'lumotlar shuni tasdiqlaydiki, O'zbekiston o'z taraqqiyotini ikkala ekstremal ssenariyga ham tushmasdan, Muvozanatli Taraqqiyot Modeli orqali amalga oshirmoqda. Bu modelda Milliy g'oya umumiy yo'nalishni (mustaqillik, tinchlik, farovonlik) beradi, din esa bu yo'nalishda yurish uchun axloqiy kompas vazifasini o'taydi. Bu esa, o'z navbatida, 2023 yilgi "Inson qadri va farovonligi" indekslarida sezilarli ijobiy o'zgarishlarni keltirib chiqardi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, milliy g'oya, ijtimoiy taraqqiyot va din uyg'unligi – zamonaviy O'zbekiston davlatchiligining poydevori hisoblanadi. Bu uch fundamental komponentning bir-birini to'ldirishi va mustahkamlashi barqaror ijtimoiy-siyosiy hamda ma'naviy muhitni yaratishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Milliy g'oya o'zining “Yangi O'zbekiston – uchinchi Renessans poydevori” kabi strategik tamoyillari bilan jamiyatning umumiy maqsadini belgilab beradi. U barcha ijtimoiy qatlamlarni, yoshidan va e'tiqodidan qat'i nazar, yagona Vatan oldidagi mas'uliyat atrofida birlashtiruvchi kuchdir. Agar milliy g'oya milliy ruhning siyosiy ifodasi bo'lsa, din esa xalqning ming yillik qadriyatlari, ichki intizomi va axloqiy me'yorlari majmuidir. Islom dinining ma'rifiy va tinchliksevar tamoyillari, o'z navbatida, milliy g'oyaning insonparvarlik va adolat kabi asosiy qadriyatlarini ichki ma'no bilan boyitadi.

Ijtimoiy taraqqiyot esa ushbu uyg'unlikning amaliy natijasi sifatida namoyon bo'ladi. Ta'lim, ilm-fan, sog'liqni saqlash sohalaridagi islohotlarning muvaffaqiyati nafaqat moddiy resurslar, balki jamiyatning yuksak axloqiy-ma'naviy tayyorligi bilan ham bog'liq. Milliy g'oya buni strategik vazifa qilib qo'ysa, diniy etika (halollik, mehnatsevarlik, mas'uliyat) har bir fuqaroni ushbu vazifalarni bajarishga ma'nan undaydi. Eng muhimi, O'zbekiston tajribasi shuni isbotlaydiki, dunyoviy davlatchilik sharoitida dinni ijtimoiy jarayonlarning ajralmas, ammo siyosatdan xoli qismi sifatida integratsiya qilish, radikalizmning oldini olishning eng samarali yo'lidir. Kelgusida mazkur uyg'unlikni yanada chuqurlashtirish uchun:

Ta'lim tizimida dunyoviy bilimlar bilan bir qatorda ma'rifiy islom qadriyatlarini (Abu Mansur Moturidiy va Burhoniddin Marg'inoniy merosi) umuminsoniy qadriyatlar kontekstida o'rgatishni kuchaytirish zarur.

Diniy tashkilotlar faoliyatini to'g'ridan-to'g'ri ijtimoiy muammolarni hal etishga (yetimlar, ehtiyojmandlar, yoshlarning ish bilan ta'minlanishi) qaratish orqali dinning ijtimoiy foydasini oshirish.

Axborot makonida milliy g'oya va diniy qadriyatlarni buzg'unchi g'oyalardan himoya qilish uchun samarali kontr-propaganda mexanizmlarini yaratish lozim.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston tanlagan ushbu uyg'unlik modeli jahon hamjamiyati uchun ham ibrat bo'la oladi, chunki u din va modernizatsiya o'rtasida ziddiyat emas, balki konstruktiv hamkorlik bo'lishi mumkinligini isbotlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh. M. — Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari. — Toshkent: O'zbekiston, 2020. — B. 12-15.
2. Bobojonov B. M. — Islom fundamentalizmi. — Toshkent: Fan, 2022. — B. 89-95.
3. Imomnazarov M. — Milliy ma'naviyatimizning asosiy negizlari. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2022. — B. 110-115.
4. Jo'rayev N. — Tarix falsafasi. — Toshkent: Ma'naviyat, 2018. — B. 201-207.
5. Sodiqov X. — Din sotsiologiyasi. — Toshkent: Fan, 2022. — B. 145-150.
6. Veber M. — Protestant etikasi va kapitalizm ruhi. (Tarjima) — Sankt-Peterburg: Nauka, 1999. — B. 175-180.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi Farmoni. — Toshkent: Adolat, 2022. — B. 3-8.
8. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Din ishlari bo'yicha qo'mitaning 2023 yildagi faoliyatiga doir hisoboti. — Toshkent: 2024. — B. 5-10.